

ББК 83.34 УКР 6

Н 34

Наукові записки. – Випуск 75(3). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У
5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – 424 с.

ISBN 966-8089-24-3

До наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань різних галузей сучасного мовознавства – граматики, дериватології, ономастики, когнітивної літвістики, лінгвістики тексту, перекладу та ін.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів філологічних факультетів, а також учителів-словесників.

Друкується за ухвалою вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(*протокол № 8 від 25.02.2008 року*).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Василь Ожоган	– доктор філологічних наук, професор
(відповідальний редактор).
2. Григорій Клочек	– доктор філологічних наук, професор.
3. Болеслав Кучинський	– кандидат філологічних наук, професор.
4. Василь Лучик	– доктор філологічних наук, професор.
5. Володимир Манакін	– доктор філологічних наук, професор.
6. Василь Марко	– доктор філологічних наук, професор.
7. Володимир Панченко	– доктор філологічних наук, професор.
8. Валентина Паращук	– кандидат філологічних наук, професор.
9. Олег Поляруш	– доктор філологічних наук, професор.
10. Олена Семенець	– доктор філологічних наук, доцент.
11. Олег Семенюк	– доктор філологічних наук, професор.
12. Інна Демешко	– кандидат філологічних наук, доцент
(відповідальний секретар).

ISBN 966-8089-24-3

© Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2008

КРЕХТЯК О. РОЛЬ ПОРІВНЯННЯ В ОПОВІДАННЯХ Д.К.ОУТС	83
ЛЕПЕТЮХА А. ТЕМАТИЧНА ІЗОТОPIЯ У ДІАЛОГІЧНИХ НАДФРАЗОВИХ ЄДНОСТЯХ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)	87
МАКАР І. ПОРІВНЯННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ІДІОЛЕКТУ ЛОНГА (НА ОСНОВІ ДАВНЬОГРЕЦЬКОГО РОМАНУ КІНЦЯ II СТ.Н.Е. „ДАФНІС І ХЛОЯ”)	91
ПЛАТОНОВА Н. ЯЗЫК ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА В ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННОМ АСПЕКТЕ	95
НЕРА Н. МОДАЛЬНІСТЬ НЕВЛАСНЕ-ПРЯМОГО МОВЛЕННЯ	98
СВІРІДОВА Ю. ІКОНІЧНИЙ СПОСІБ ЗОБРАЖЕННЯ ПЕЙЗАЖУ В АВСТРАЛІЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ	102
СКОЛОЗДРА О. ВЛАСНІ НАЗВИ ПЕРСОНАЖІВ У ПРОЗІ ІВАНА ФРАНКА ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ІДЕНТИФІКАТОР	105

3.2. ЖАНРОВІ АСПЕКТИ ТЕКСТОТВОРЕННЯ

ДУДЕНКО О. ОЦІННА МОДАЛЬНІСТЬ ЯК ІМАНЕНТНИЙ КОМПОНЕНТ ПАРЕМІЙНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ	110
ЗАПОРОЖЕЦЬ Г., СТАРОДУБ К. ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ У ТВОРАХ ІНДІАНО-АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ: ГЕНДЕРНА ХАРАКТЕРИСТИКА	114
✓ КУЛЬБАБСЬКА О. „КОРОТКЕ ПРИСЛІВ'Я – БАГАТОМОВНЕ” (ВТОРИННІ ПРЕДИКАТИ ЯК ЗАСІБ „ЗГУЩЕННЯ МИСЛІ” У ПАРЕМІЙНИХ ВИСЛОВЛЕННЯХ)	119
МИРОНОВА Т. АВТОРСКИЙ ТОН И ТОН ГОВОРЯЩЕГО (О ПЕРСПЕКТИВАХ РАССМОТРЕНИЯ ГЛУБИНЫХ КАЧЕСТВ ПИСЬМЕННОГО ТЕКСТА)	122
ПАВЛИК Н. ФУНКЦИОНАЛЬНО-СТИЛЬОВИЙ АСПЕКТ ЕПІСТОЛЯРІЮ ОСТАПА ВИШНІ	126
PETRASHCHUK N. FUNKTIONIEREN DER KONDENSATIONSPHORIK IM ZEITUNGSTEXT	131
СОКОЛОВА І. ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ ЯК ТИП ТЕКСТУ	133
ТАРАНЕНКО Л. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ОЗНАКИ ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТІВ МАЛОЇ ФОРМИ	137
ТОКАРЄВА Т. КОМПОЗИЦІЙНО-МОВЛЕННЄВІ ФОРМИ ЯК ЗАСОБИ ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	144
BALASHOVA S. DARSTELLUNG ZENTRALER METAPHERNTHEORIEN: VON DER SUBSTITUTIONSTHEORIE ZUR KONTEXTTHEORIE DER METAPHER	148
ГАРАЩЕНКО Н. МЕТАФОРА И МЕТОНИМИЯ В АНГЛИЙСКИХ РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ	153
✓ ГЛАВАЦЬКА Ю. ТЕКСТ АНГЛОМОВНОЇ БАЙКИ У РІЗНИХ НАУКОВИХ ПАРАДИГМАХ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЇЇ КОМПОЗИЦІЙНО-СМИСЛОВОЇ СТРУКТУРИ	156
ДЕРКАЧ Н. КЛАСИФІКАЦІЯ ФУНКЦИОНАЛЬНИХ ТА СЕМАНТИЧНИХ ОЗНАК АНГЛІЙСЬКОГО СОЦІАЛЬНОСПРЯМОВАНОГО ПРИСЛІВ'Я	160
КОВАЛЕНКО С. ТЕМПОРАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ ПЕРСПЕКТИВАЦІЇ МЕМУАРНОГО ТЕКСТУ ...	163
ПАНЧЕНКО С. АНТИЦИПАЦИЯ КАК СПЕЦИФИЧЕСКИЙ ПРИЗНАК КИНОАНОНСА	166
РЯБОЦУК Ю. СПЕЦИФИКА ИЗУЧЕНИЯ ОСОБЕННОСТЕЙ И РАЗЛИЧИЙ ТЕКСТОВ СЦЕНИЧЕСКОГО И СПОНТАННОГО МОНОЛОГОВ	168
ЦЗАН Я. РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ В СВЕТЕ ТЕОРИИ РЕЧЕВЫХ АКТОВ	172
ЧЕРХАВА О. ПОНЯТТЯ ПРОФЕТИЗМУ ТА ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕТИЧНОГО ТЕКСТУ	177
САХАРОВА О. ВІДОБРАЖЕННЯ ІГРОВИХ ЖАНРІВ МОВЛЕННЯ У ДРАМАТИЧНОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ Я.М.СТЕЛЬМАХА «ГРА НА КЛАВЕСИНІ»)	180
УСТИМЕНКО М. БІБЛІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ РОК МУЗИКИ	183

30. Степанов Н.Л. Мастерство Крылова баснописца. – М.: Советский писатель, 1956. – 289 с.
31. Тимофеев Л.И. Основы теории литературы. Издание 5-е, испр. и доп. – М.: Просвещение, 1978. – 548 с.
32. Томашевский Б.В. Теория литературы. Поэтика. – М.: Аспект Пресс, 1999. – 334 с.
33. Українська байка. Упоряд. та предм. Б.А. Деркача, В.Т. Косяченка. – К.: Дніпро, 1983. – 463 с.
34. Хализев В.Е. Теория литературы. – М.: Высшая школа, 1999. – 396 с.
35. Юнкельсон Н. О басенном жанре // Дальний Восток. – 1957. - № 6. – С.176 – 180.
36. Turner M. The Literary Mind: The Origin of Thought and Language. – N. Y.; Oxford: Oxford University Press, 1998. – 187 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Главацька – аспірант кафедри романо-германських мов Херсонського державного університету.

Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика.

КЛАСИФІКАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТА СЕМАТИЧНИХ ОЗНАК АНГЛІЙСЬКОГО СОЦІАЛЬНОСПРЯМОВАНОГО ПРИСЛІВ'Я

Наталія ДЕРКАЧ (Київ, Україна)

У статті систематизовано провідні функціональні та семантичні ознаки англійських прислів'їв для доброго експериментального матеріалу при дослідженні ролі просодичних засобів актуалізації прислів'я в конкретному соціальному контексті.

In the paper the key functional and semantic characteristics of the English proverbs are classified for the purpose of experimental material selection in the study of the prosodic features role of proverb actualization in a particular social context.

Потужна апелятивна сила прислів'я як перевіреного часом [14] засобу підвищення ефективності комунікації та висока частотність його використання у різноманітних ситуаціях спілкування викликають неослабний інтерес вітчизняних і зарубіжних лінгвістів [5; 18; 8; 4; 11; 16 та ін.]. Вони насамперед звертають увагу на багатоаспектність комунікативної функції прислів'я як тексту малої форми, а також на його семантичну та структурну складність.

Зрозуміло, що за цих умов, для здійснення експериментально-фонетичного дослідження особливостей актуалізації англійського прислів'я в соціальноспрямованому дискурсі виникає необхідність у систематизації лінгвістичних ознак, на підставі яких і забезпечується можливість виокремлення експериментальних контекстів з розмаїття реального дискурсу.

Тому метою започаткованого нами теоретичного дослідження було обґрунтування робочої класифікації функціональних та семантичних ознак англійського соціальноспрямованого прислів'я, здатних забезпечити адекватний науковий опис результатів експериментального вивчення особливостей його просодичного оформлення.

Узагальнюючи відомі визначення прислів'я як мовного явища [11: 34; 8: 3-4; 3: 7], слід вважати, що під поняттям “прислів'я” розуміється семантично цілісне, узагальнено-образне, національно-культурно-повчальне висловлення, яке відображає мовну картину світу, зберігає, передає соціальний досвід, моделює стереотипи поведінки окремої спільноти та має специфічні інтонаційні риси, що виокремлюють його з множини висловлень інших різновидів. Характерними ознаками прислів'я як біфункціональної комунікативно-номінативної одиниці є стислість, синтаксична замкненість, евфонічність та інтонаційно-цільнооформленість.

Важливо також розуміти, що ефективність безпосереднього використання прислів'я в соціальноспрямованому дискурсі, тобто у тісному зв'язку з соціальним контекстом його вживання [12: 119-120], значною мірою залежить від наявності чи відсутності безпосереднього контакту мовця та слухача, кількості учасників комунікації, можливості бачити або чути адресата тощо.

Проте зрозуміло, що з методологічної точки зору вичерпний опис усіх без винятку чинників соціального контексту, а також інших факторів, які можуть впливати на актуалізацію англійського прислів'я у соціальноспрямованому дискурсі, не є практично можливим. Тому для здійснення експериментального вивчення особливостей функціонування просодичних засобів актуалізації досліджуваного прислів'я не дотримувалися таких методологічних умов систематизації його ознак: по-перше, їхню номенклатуру було сформовано на основі добору та оцінки під кутом зору мети дослідження провідних лінгвістичних ознак, віддзеркалюваних змістом розглянутої вище узагальненої дефініції прислів'їв; по-друге, виокремлені таким чином ознаки було розташовано на ієрархічній вісі класифікації за принципом послідовності, покликаною забезпечити досягнення прагматичного наміру мовця. Вербально-графічну інтерпретацію побудованої таким чином класифікації наведено на рисунку.

Формуючи означену класифікацію, ми враховували тезу Д. Бразила [15: 4] про те, що багато аспектів вербальної комунікації навряд чи можуть бути досліджені інакше як безпосередньо в контексті мовлення. Отже, у випадках інтерпретації найістотніших ознак контекстного значення прислів'я неминучим є звернення саме до його функціонального аспекту.

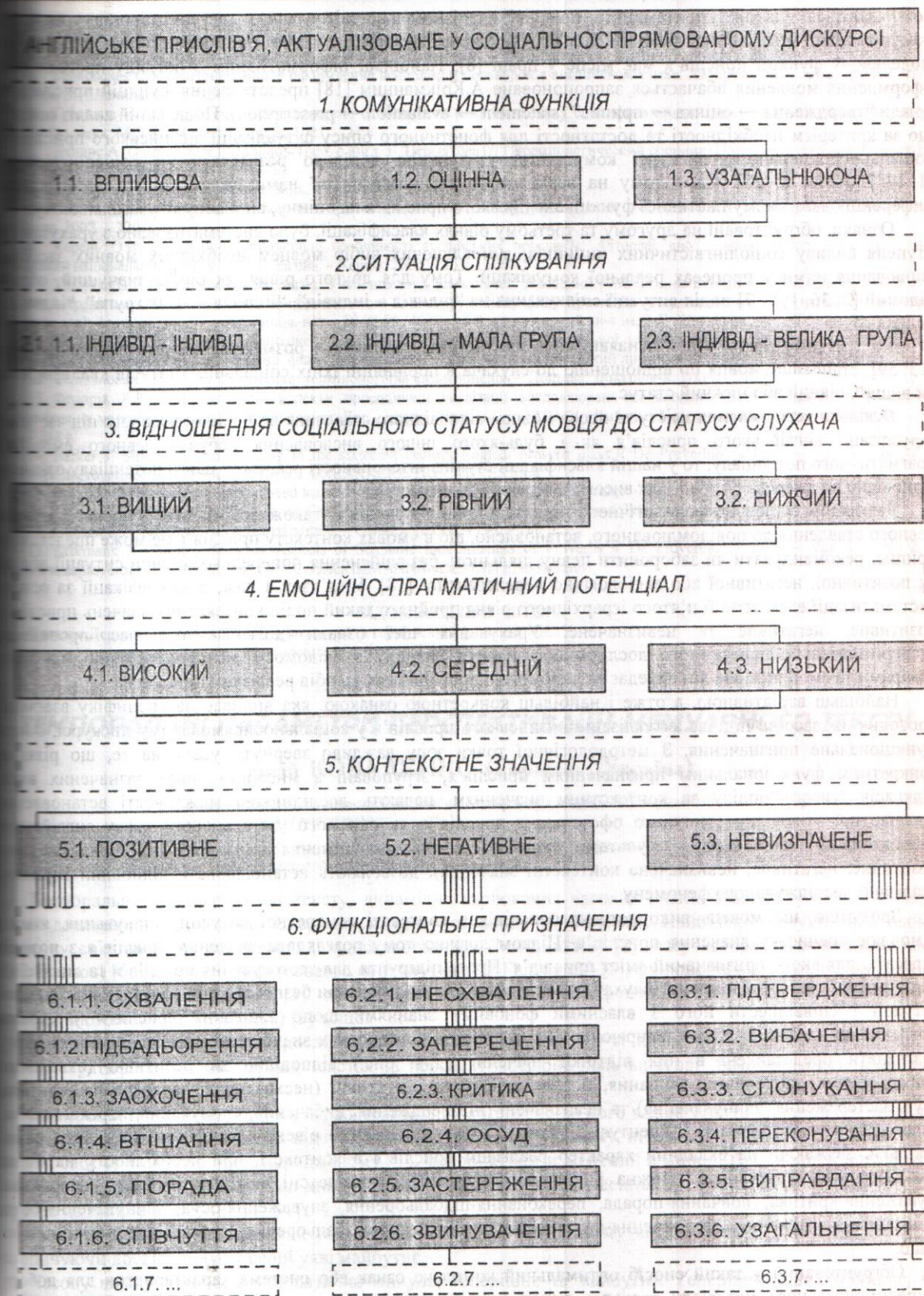

Рис. Фрагмент робочої класифікації ознак досліджуваних англійських прислів'їв

Проведений нами стислий аналіз свідчить про певну варіативність підходів до визначення провідних функцій прислів'я, зумовлену, насамперед, конкретним аспектом дослідження прислів'я; наприклад: символічний [11], комунікативно-прагматичний [8; 10], аксіологічний [18] тощо. У джерелі [11: 45]

розглядаються також притаманні прислів'ю пізнавально-світоглядна, регулятивно-адаптивна та комунікативно-мнемонічна функції. Більш укрупнене диференціювання на прагматичну, соціальну та моделюючу функції прислів'я має місце у праці [8]. Найбільш інформативним з погляду просодичного оформлення мовлення вбачається запропоноване А.Крікманним [18] представлення функцій прислів'я як триади "твердження → оцінка → припис" (statement → evaluation → prescription). Подальший аналіз показав, що за критерієм необхідності та достатності для фонетичного опису актуалізації англійського прислів'я у соціальноспрямованому дискурсі комунікативну функцію доцільно розглядати як соціолінгвістичну [1; 17: 230-240; 2: 28]. Саме тому на верхньому рівні класифікації нами вжите соціолінгвістичне диференціювання комунікативної функції англійського прислів'я на оцінну, впливову та узагальнюючу.

Ознаки, обґрунтовані на другому та третьому рівнях класифікації, було систематизовано з урахуванням ступеня впливу соціолінгвістичних чинників, зумовлюючих вибір мовцем необхідних мовних засобів і варіювання ними у процесах реальної комунікації. Тому для другого рівня, як більш значущий, обрано відомий [2: 36; 1; 9: 7] поділ ситуації спілкування на "індивід – індивід", "індивід – мала група", "індивід – велика група".

На третьому рівні, згідно з наявними в лінгвістиці принципами розмежування розглядуваних ознак [13: 59], становище мовця по відношенню до слухача в порівнянні їхніх соціальних статусів кваліфіковане як вищий, рівний або нижчий статус.

Оскільки усвідомлення змісту та прояв мовцем відповідного ставлення до повідомлюваного під час усної актуалізації англійського прислів'я як і будь-якого іншого висловлення набуває певного емоційно-прагматичного потенціалу, то у нашій класифікації ступінь інтенсивності реалізації цього потенціалу означено відповідно до джерела [7: 47-50] як високий, середній та низький.

Розглядом соціально-аксіологічного характеру змісту прислів'я, також пов'язаним із проявом мовцем певного ставлення до повідомлюваного, встановлено, що в умовах контексту прислів'я не може представити припис, рекомендувати чи заборонити певну діяльність без здійснення попередньої оцінки ситуації або дії як позитивної, негативної або аксіологічно нерелевантної [18]. У зв'язку з цим, в класифікації за ознакою систематизації елементів її п'ятого ієрархічного рівня прийнято такий поділ контекстних значень прислів'я на позитивне, негативне та невизначене. Урахування цієї ознаки дозволяє під час проведення експериментально-фонетичного дослідження виявити існуючу в свідомості мовця кореляцію між його намірами та емоціями, які він передає за допомогою просодичних засобів реалізації прислів'я.

Найбільш варіативною, а отже і найбільш конкретною ознакою, яка впливає на специфіку взаємодії просодичних засобів під час актуалізації англійського прислів'я у соціальноспрямованому дискурсі, є його функціональне призначення. З методологічної точки зору важливо звернути увагу на те, що різні конкретні функціональні призначення прислів'я, згруповані в множини трьох зазначених вище підкласів їхнього поділу за контекстним значенням, надають дослідникові можливості встановлення інваріантної моделі просодичного оформлення прислів'їв як окремого узагальненого класу англійських висловлень. У свою чергу, результати, отримані під час дослідження їхніх окремих підкласів (позитивне, негативне, невизначене контекстні значення), дозволяють встановлювати відповідні варіанти реалізації досліджуваного феномену.

Зрозуміло, що мовець використовує прислів'я в контексті конкретної ситуації спілкування, який зумовлює специфіку значення прислів'я. Цілком логічно тому розглядати значення прислів'я з позиції адресата, для якого призначений зміст прислів'я. Проте підґрунтя для застосування прислів'я та виявлення ілюкативної сили повідомлення слухач має віднайти, проаналізувавши безпосередній контекст мовлення в ситуації і співвіднести його з власними фоновими знаннями щодо вживання прислів'я у схожих мовленнєвих ситуаціях. Отже, спираючись на сукупність контекстних значень прислів'їв, ми маємо змогу розглядати представлені в них відтінки значення (див. рис.) відповідно як позитивні (схвалення, підбадьорення, заохочення, втішання, порада, співчуття), негативні (несхвалення, заперечення, критика, осуд, застереження, звинувачення) та невизначені (підтвердження, вибачення, спонукання, переконання, виправдання, узагальнення). Акцентуємо увагу на тому, що нижчий рівень класифікації не є вичерпним, оскільки, зважаючи на складний характер реалізації прислів'я в контексті, при необхідності, на більш низькому рівні класифікації можна розташувати відповідні комплексні відтінки значення, наприклад зауваження-критика, повчання-порада, переконання-підбадьорення, зауваження-осуд, звинувачення-осуд, виправдання-пояснення, заперечення-констатація, заспокоєння-підбадьорення, узагальнення-виправдання тощо.

Обґрунтований у такий спосіб оптимальний комплекс ознак або система характеристик для дослідження експериментального матеріалу дозволяє емпіричним шляхом визначити провідні просодичні параметри англійських прислів'їв, актуалізованих у соціальноспрямованому дискурсі. Здійснена нами класифікація диференційних ознак англійського прислів'я сприятиме опису механізму його усної реалізації і слугуватиме надійним теоретичним підґрунтям для розробки методичних засад виконання експериментально-фонетичного дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Третье издание. – М.: Наука, 1994. – <http://psylib.org.ua/books/andrg01/txt07.htm>
2. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики. Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 343 с.
3. Берковская С.М. Интонационное оформление пословиц и поговорок в английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: М.И.В.И.Ленина, 1965. – 24 с.
4. Гусейнов И.А. Структурно-семантические особенности и национальная специфика английских пословиц: Автореф. дис. ... филол. наук: МГПИИЯ им. М.Тореза, 1981. – 21 с.
5. Дандис А. О структуре пословицы (пер. с англ. Г. Пермякова) // Паремнологический сборник. Пословица. Загадка (Структура, текст). – М.: Наука, 1978. – С. 13-34.
6. Жоль К.К. Соціологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 440 с.
7. Калита А.А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення: Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
8. Корень О.В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Київський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2000. – 20 с.
9. Крысько В.Г. Социальная психология: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ИРЕСС, 2003. – 448 с.
10. Мерзлікіна О.В. Комунікативно-прагматичний аспект функціонування прислів'їв у художніх текстах (на матеріалі творів Сервантеса): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Київський національний ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2001. – 19 с.
11. Пирогов В.Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний культурний аспекти: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.17 / Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2003. – 226 с.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
13. Федорів Я.Р. Соціокультурні аспекти просодичної реалізації висловлювань-невдоволень (Експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського мовлення): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 248 с.
14. Barker J. Structures and meaning in the sixteenth century English proverb plays // De Proverbio. – 1997. – Vol. 3. – No. 2. – www.deproverbio.com/Dpjournal/DP.6.2.00/BARKER/STRUCTURES.html
15. Brazil D. Pronunciation for advanced learners of English. Teacher's book. – Cambridge: CUP, 2000. – 117 p.
16. Grigas K. Problems of the Type in the Comparative Study of Proverbs. – <http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/bit1/grigas.htm>
17. Hudson R.A. Sociolinguistics. Second edition. – Cambridge: CUP, 1996. – 280 p.
18. Krikmann A. Some Additional Aspects of Semantic Indefiniteness of Proverbs // De Proverbio. – 1999. – Vol. 5. – No 2. – www.deproverbio.com/Dpjournal/DP.5.2.99/KRIKMANN/INDEFINITENESS.html

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Деркач – аспірант кафедри загальної та германської філології КНЛУ.
 Наукові інтереси: інтонаційне оформлення текстів малої форми.

ТЕМПОРАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ ПЕРСПЕКТИВАЦІЙ МЕМУАРНОГО ТЕКСТУ

Сергій КОВАЛЕНКО (Горлівка, Україна)

В статті розглянуті питання часової стратифікації мемуарних текстів та ролі категорії темпоральності в побудові їх текстової перспективи.

The problem of time stratification of memoirs texts and the function of the category of time correlation in the formation of the text perspective are described in the article.

Темпоральні характеристики тексту, динамічне варіювання часових планів завжди були в полі зору різних дослідників: філософів, істориків, літературознавців, мовознавців. Найбільш значущими в цьому напрямку слід вважати дослідження художнього часу (М.М.Бахтін) [2], часу автора та сюжетного часу (С.С.Ліхачов) [6; 7], просторово-часового континуума (І.Р.Гальперін) [5], функціонально-семантичного поля темпоральності (А.В.Бондарко) [3], хронографії, хронометрії та хронології (В.Г.Гак) [4], фізичного і метафізичного часу (Н.К.Рябцева) [9] тощо.

На тлі такого різнобічного дослідження часу залишаються все ж недостатньо вирішеними питання часової стратифікації в мемуарних текстах та перспективотвірна роль категорії темпоральності в даному типі текстів.

На перший погляд час – одна з найабстрактніших категорій, бо його важко уявити людині і без людини. Час неможливо побачити, почути, відчувати, оскільки він не має ні смаку, ні запаху. Людина ж сприймає його завдяки своєму відчуттю часу, породженому “... восприятием изменений в мире. Его основной источник – космическое время – смена времен дня и сезонов года. Чувство, рожденное временными циклами, человек перенес на линию времени” [1: 51].

Людина сприймає час завдяки подіям, що відбуваються в цьому часі; сприймає їх, запам'ятовує і, накопичуючи досвід, буде у своїй уяві майбутнє.

Часову шкалу прийнято поділяти на минуле, теперішнє та майбутнє. Теперішнє швидкоплинне, бо поміті воно відходить до минулого. Майбутнє – фікція, результат переосмислення минулого і побудова бажаного, уявлюваного. Що ж до минулого, то з ним “... человек связан памятью, сожалениями и раскаянием, опытом и знанием фактов. К будущему отнесены желания и надежды, страхи и предчувствия, планы и замыслы. С растяжимой (бегущей) точкой настоящего человек связан непосредственными ощущениями: восприятием и чувствованием. Настоящего как бы нет, но только в нем возможны прямые контакты с действительностью. Только в настоящем человек “присутствует” в мире. Присутствие человека